

PROLOOG

*Kommetjie, provincie West-Kaap,
Zuid-Afrika. Juni 2010.*

‘Dus de Nederlander vindt het tijd om terug te keren naar het noorden?’

Ze hield zijn handen stevig vast en keek hem met glanzende ogen en een onzekere glimlach aan. Haar verdriet over zijn vertrek was duidelijk. Er was zoveel tijd verstreken. Hij had bijna vijf jaar bij haar ingewoond, in haar door bougainville omzoomde huisje, meer dan vijftienhonderd dagen ’s morgens met zijn koffie op haar royale terras gezeten en over de zee uitgekeken. Altijd hetzelfde en nooit hetzelfde.

Ook op het terras in de vroege avonduren. Met zijn doeken en zijn verf. Of zijn computer en zijn schrijven. Geen wonder dat het vreemd aanvoelde. Niet alleen voor haar.

‘Ik moet je iets vertellen. Ik ben eigenlijk geen Nederlander, ik ben een Zweed.’

‘Kom je uit Zweden?’

‘Ja.’

‘Je hebt vijf jaar bij me ingewoond en me dat nooit verteld?’

‘Ik vind nationaliteit niet zo belangrijk.’

Ze lachte. ‘Je hebt gelijk, dat zou het ook niet moeten zijn. Maar het is een droom dat we allemaal wereldburgers zijn. Een heel optimistische droom. Maar je hebt een Nederlands paspoort.’

‘Dat heeft zo zijn redenen. En morgen land ik in Stockholm, niet op Schiphol.’

‘Vlieg je via Addis?’

‘Ja.’

Ze knikte. Het had geen zin om te veel vragen te stellen, dat had ze wel geleerd. Privacy was een groot goed voor hem. Voor haar misschien ook.

‘Ik zal je missen.’

‘Dat is wederzijds.’

‘En de schilderijen worden allemaal veilig vervoerd?’

‘Ik hoop het. De doeken die ik achterlaat, zijn voor jou. Verkoop er maar zoveel je wilt.’

‘Ik peins er niet over.’

Hij haalde zijn schouders op. Ze liet zijn handen los en omhelsde hem langdurig.

‘Ga nou maar, voor ik begin te huilen. En beloof me dat je terugkomt. De deur van The Cottage staat altijd voor je open, dat weet je.’

‘Dank je. Dit is niet de laatste keer dat je me ziet, dat durf ik wel te zeggen.’

‘Als we blijven leven.’

‘Laten we dat afspreken.’

Ze knikte ernstig. ‘Ja, waarom niet? Vaarwel, mijn Zweedse Nederlander.’

OKTOBER – NOVEMBER 2012

1

Spatten en flarden, 25 oktober

Ik zou eigenlijk niet mogen leven. Er zijn veel mensen die dat vinden, en ik begrijp ze.

Soms brandt mijn levensvuur zo zacht dat ik denk dat ik voor een spiegel kan gaan staan en het uit kan blazen. Dat is een vreemde gedachte, maar zo ziet het er sinds het ongeluk uit in mijn hoofd.

Wonderlijke beelden. Onsamenvhangende gedachten. Ideeën en redeneringen die daar vóór die gebeurtenis nooit ruimte innamen.

Niet altijd natuurlijk, maar af en toe. Vooral 's nachts, in die onbehaaglijke toestand tussen slapen en waken. Misschien ook in mijn dromen, maar dat weet ik niet; ik weet eigenlijk nooit meer wat ik heb gedroomd. Dat was vroeger ook al zo, maar de reeks therapeuten en psychologen die ik heb bezocht, zijn het erover eens dat na zo'n zwaar trauma alles normaal is. Als je zoiets meegemaakt hebt, kunnen je gedachten en waarnemingen op allerlei manieren veranderen.

Je wordt een ander mens in feite. Maar dat is mijn eigen conclusie.

Ik ben gaan schrijven, zodat er ten minste één verklaring overblijft. Mocht er iets gebeuren. Mijn verklaring, mijn verhaal dus. Misschien dat niemand het zal willen lezen, maar daar leg ik me dan bij neer. Ik snap dat het moeilijk

kan zijn om me te geloven als ik probeer te vertellen wat er is gebeurd. Wat ik allemaal heb meegemaakt. Tot nu heb ik het er alleen met Karin over gehad, maar ik merk dat ze alleen uit medelijden naar me luistert en eigenlijk denkt dat ik het me inbeeld. Of op zijn minst overdrijf; het bestaan van de brieven kan ze natuurlijk niet ontkennen, dat is onmogelijk, maar ze vindt dat ik het te groot maak.

De wereld is vol gevaarlijke gekken die bedreigingen uiten, zei ze een keer. Als je je daar iets van aantrekt, draai je door.

In augustus heb ik haar de twee brieven laten lezen die ik tot dan toe had gekregen. Daarna zijn er nog twee gekomen, maar die heb ik haar niet laten zien. Heb ze niet eens genoemd. Ik wil niet dat ze gaat denken dat ik paranoïde aan het worden ben. Paranoïde en gek. Onze relatie is al broos genoeg.

Maar laat ik bij het begin beginnen. Of in elk geval ruim een decennium teruggaan in de tijd. Ja, dat ga ik doen, dat kan ik helemaal zelf bepalen.

In die periode, de jaren rond de millenniumwisseling, woonde ik samen met mijn eerste vrouw, Viveka, in een rijtjeshuis aan de rand van Uppsala. We waren beiden academici, zij theologe, ik ideeëngeschiedkundige. We hebben elkaar in onze studententijd ontmoet en zijn daarna bij elkaar gebleven. Tijdens onze bachelor, onze PhD, het schrijven van onze proefschriften en later ook tijdens onze onzekere dienstverbanden op ieder ons eigen instituut. Het mijne onzekerder dan het hare. Zij promoveerde, zover ben ik nooit gekomen.

We hebben geen kinderen gekregen. Eind jaren negentig is Viveka een keer zwanger geraakt, maar ze kreeg in de veertiende week een miskraam. We hebben het nog wel geprobeerd, maar het is daarna nooit meer gelukt, en toen we allebei de dertig waren gepasseerd, hebben we ons neerge-

legd bij de situatie. Kinderen krijgen is geen mensenrecht, daar waren we allebei van doordrongen.

Mijn carrière in de ideeëngeschiedenis verliep niet voorpoedig, en na een paar jaar raakten mijn collega en ik onze onderzoekssubsidie kwijt, waarmee we het hoofd boven water hielden sinds mijn aanstelling op het instituut.

We gingen op zoek naar nieuwe financiële middelen uit alle mogelijke bronnen, maar uiteindelijk moesten we het opgeven. De enige manier waarop ik mijn academische carrière kon voortzetten en mijn proefschrift kon voltooien, was een slecht betaalde, tijdelijke functie accepteren als onderzoeksassistent aan de universiteit van Oslo. Viveka en ik hebben het erover gehad om onze koers daarheen te verleggen, maar haar vooruitzichten om in Oslo een baan te vinden die aan haar kwalificaties beantwoordde, waren zo goed als nihil. Uiteindelijk hebben we besloten dat ik werk zou gaan zoeken buiten de universitaire wereld.

En zo is het gekomen dat ik buschauffeur ben geworden.

Ik zie dat het tegen enen loopt, maar Karin slaapt haar oude vertrouwde slaap in onze slaapkamer, dus ik ga nog even door.

Zonder deze omstandigheden zou ik natuurlijk nooit op het idee zijn gekomen om op een bus te gaan rijden. Deze omstandigheden en Tommy. Hij was Viveka's oudere broer. Ik schrijf 'was', omdat hij al een paar jaar dood is. Maar in 2002 leefde hij nog en was hij voor twee derde eigenaar van een succesvol, middelgroot touringcarbedrijf, dat in Scandinavië en soms in Europa reed.

Tommy had een hekel aan zowel de academische wereld als aan de man met wie zijn zus was getrouwd, aan mij dus. Hij noemde ons vaak gekscherend 'inktschijters', zijn favoriete benaming voor mensen met een theoretisch beroep. Maar toen het duidelijk werd dat mijn dienstverband aan de universiteit werd beëindigd, schoot hij te hulp, dat moet

ik hem nageven. Hij bood me aan voor zijn bedrijf te gaan rijden en zelfs de opleiding te betalen die noodzakelijk was voor een groot rijbewijs en de bevoegdheid om mensen kriskras door ons langwerpige land en over de grens te vervoeren.

Uiteraard hebben Viveka en ik dit uitvoerig besproken, ze was niet erg verzot op haar broer, en natuurlijk voelde het tot op zekere hoogte als een vernedering om op zijn voorstel in te gaan. Maar ik heb toch toegehapt. Een halfjaar later heeft hij me in dienst genomen en had ik mijn eerste rit als buschauffeur: een reis van vier dagen naar Skagen in Denemarken met een groep gepensioneerde kunstliefhebbers uit Stockholm en omstreken.

Ik merkte meteen dat ik van mijn nieuwe baan hield, hij stond ver van de nogal bloedeloze realiteit van de academische wereld. Ik kwam op plekken die ik anders nooit zou hebben bezocht: Tromsø, Riksgränsen, Lugano, Krakau, Madrid, Sint-Petersburg, om maar een paar te noemen. Het verbaasde me, maar zo was het. Het werk als buschauffeur beviel me uitstekend, een beroep dat ik een jaar eerder geen moment zou hebben overwogen.

Maar nu glijdt mijn pen uit mijn hand en mijn gedachten uit mijn hoofd. Het is twee uur. Ik wacht met het vervolg tot mijn volgende slapeloze nacht.

Spatten en flarden, 27 oktober

Mijn leven met Viveka functioneerde een paar jaar lang prima. Zo zie ik het achteraf in elk geval. Natuurlijk deed zich weleens een kleine crisis voor, maar serieuze wrijvingen waren er niet in ons huwelijk. Onze karakters pasten bij elkaar, we waren allebei, in tegenstelling tot veel andere mensen, niet op zoek naar grote ervaringen in het leven.

We waren tevreden met ons redelijk kalme bestaan, met de rust en de regelmaat. Onze sociale kring was niet bijzonder groot, maar we spraken regelmatig af met enkele andere koppels, die we tijdens onze eerste jaren in Uppsala hadden leren kennen. Hasse en Ingela, beiden arts. Stefan en Paula, predikant respectievelijk leraar. Oliver en Katarina, Katarina was psycholoog en een jeugdvriendin van Viveka, Oliver werkte bij Buitenlandse Zaken en pendelde tussen Uppsala en Stockholm.

In de zomer gingen we naar het buitenland, elk jaar een andere bestemming, en in februari of maart een weekje naar de bergen. Hasse en Ingela hadden een huisje in Vemdalen, dat we mochten gebruiken, en soms zaten we daar samen met hen.

Natuurlijk bracht mijn baan als buschauffeur met zich mee dat ik regelmatig een paar nachten van huis was, maar meestal niet meer dan zes, zeven per maand, en het was niet iets wat onze relatie ook maar enigszins compliceerde. Integendeel. Het was juist leuk om elkaar weer te zien als we een paar nachten van elkaar gescheiden waren geweest, en ik weet dat Viveka daar net zo over dacht. De eerste nacht nadat ik een paar dagen weg was geweest, hadden we altijd seks.

Ja, nu ik erop terugkijk, weet ik zeker dat ik geen verkeerd beeld heb van de jaren vóór het ongeluk. We hadden het goed samen, onze relatie was harmonieus, we leidden een eenvoudig en geborgen bestaan en we waren tevreden met ons bestaan. Als ik de kans zou krijgen om een deel van mijn leven over te doen, zou ik zonder twijfel deze periode kiezen. De jaren tussen 2003 en 2006 ongeveer. Natuurlijk zou ik vóór maart 2007 aan de noodrem trekken en bijtijds van de trein springen, maar aan zulke gedachten wijd ik me eigenlijk nooit. Dat kwam gewoon bij me op, als een mogelijke illustratie voor het feit dat mijn leven er ooit anders uitzag dan nu.

Maar voor ik bij het ongeluk kom, moet ik een trieste gebeurtenis noemen die in december 2006 plaatsvond, op 13 december, Luciadag. Mijn moeder werd aangereden door een motor en raakte zo zwaar gewond dat ze de volgende dag in het ziekenhuis overleed. Het gebeurde in Karlstad, waar mijn ouders sinds de jaren tachtig woonden en waar ook het huis uit mijn tienerjaren staat. Haar plotselinge dood trof mijn vader hard, hij was net met pensioen gegaan na zijn hele leven als leraar en rector te hebben gewerkt, en ik weet dat ze allebei uitkeken naar de komende jaren, die ze samen als gezonde senioren zouden doorbrengen, waarin ze konden reizen en de dagen konden nemen zoals ze kwamen. Mijn moeder had nog maar een paar maanden te gaan op de bank waar ze werkte, ze waren bijna veertig jaar getrouwd.

Ik ging naar Karlstad, voor de begrafenis en om mijn vader bij te staan. Ik heb geen broers of zussen, wat ik in die periode als een groot gemis ervoer. Maar ik heb mijn best gedaan, en mijn vader is die winter een paar keer bij ons in Uppsala geweest. Met oud en nieuw en Driekoningen onder andere. Het was duidelijk te merken hoe verdrietig hij was, en ik weet nog dat we bang waren dat hij plannen maakte om uit het leven te stappen. Viveka en ik hebben hem over kunnen halen om in Karlstad naar een therapeut te gaan, maar of hij ooit is opgeknapt, is nooit duidelijk geworden. Een jongere nicht van hem werkte als psycholoog in Filipstad; ze probeerde zich over hem te ontfermen, maar hun verstandhouding was niet goed, en ik vermoed dat haar pogingen om hem weer op de been te helpen weinig succes hebben gehad.

Het was überhaupt een zware en zorgelijke tijd, de eerste maanden van 2007, maar voor mij persoonlijk werd alles overschaduwd door de gebeurtenis op 22 maart.

Het was een skireis.

Ik vind het moeilijk om erover te schrijven. Iets anders was uiteraard niet te verwachten. Hoewel vrijwel alle media in het land uitgebreid verslag hebben gedaan van de gebeurtenis, kan ik die natuurlijk niet overslaan. Het is iets over enen 's nachts. Karin ligt in de slaapkamer te slapen, ik zit op de rotanstoel in de alkoof, die uitkijkt op de smalle strook bos die onze tuin scheidt van die van de burens. De lucht is donker, het kan elk moment gaan regenen. Ik zet me schrap, zet de vloerlamp recht en neem me voor het voorval zonder enige emotie weer te geven. Droog en nuchter als een rechtbankverslag – daarvan heb ik er al meerdere gelezen.

Een skireis dus. Een groep zestienjarigen van een school in Stockholm, die samen met een paar ouders en een paar leiders van de buitensportvereniging een week in Duved zouden doorbrengen. Het was niet de eerste keer dat ik zo'n rit deed, verre van. Met twee keer een pauze van een halfuur langs de weg moest je rekenen op een busrit van ruim acht uur.

Negen of tien als het weer en de situatie op de weg tegenvielen. Ik pikte ze, zoals afgesproken, om negen uur 's morgens op bij Norra Bantorget, en een halfuur later reden we weg. Het weer in Stockholm was goed, het was rond het vriespunt en het wolkendek brak open, maar de weerkundigen waarschuwden voor sneeuw en een aantrekkende wind in het noorden later op de dag. We zouden hoe dan ook tegen de avond aankomen, er was geen enkele reden om ons te haasten of om ons zorgen te maken. Geen reden om harder te rijden dan de omstandigheden toelieten.

Wat ik ook niet deed, en daar ben ik ook nooit van beschuldigd. Maar een paar onfortuinlijke seconden zijn genoeg om je leven op zijn kop te zetten.

Of te beëindigen.

Het gebeurde tien minuten nadat we Svenstavik waren gepasseerd. Het was inmiddels donker en het sneeuwde. Niet heel hard, maar genoeg voor mij om snelheid te minderen. Toen het dier op de weg sprong, reed ik niet harder dan zeventig kilometer per uur, wat ook in het definitieve rapport is vastgesteld en overeenkomt met mijn beleving. Om een aanrijding te voorkomen, week ik uit naar links, slipte een beetje, en op dat moment doemde er in de bocht een tegemoetkomende vrachtwagen op. Ik probeerde de bus naar de goede kant van de rijbaan te manoeuvreren, maar de banden hadden geen grip op de weg, en we botsten op het zware voertuig. Niet frontaal, zijdelings eerder, maar hard genoeg om de controle over het stuur te verliezen. Ik remde, maar dat had geen zin. We gleden van de weg af, stortten in een twintig meter diepe afgrond en belandden ruim vijftig meter van de plek waar we van de weg af waren geraakt, tussen grove steenbrokken, de bus was onherkenbaar verfrommeld en in brand gevlogen.

Later die avond kwam ik bij in het ziekenhuis van Östersund en kreeg op een gegeven moment te horen dat zeventien leerlingen en een van de ouders bij het ongeluk waren omgekomen. Vier lagen met levensbedreigend letsel in het ziekenhuis en slechts een stuk of zes waren er zonder kleerscheuren van afgekomen.

Ik leg mijn pen weg en sla mijn notitieboek dicht, blijf nog even zitten en staar in het donker. Nog geen vermoeden van een dageraad. Nee, ik zou echt niet mogen leven.